

ΑΥΤ. ΣΤΡΙΝΤΣΜΠΕΡΓ

Ο ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ο Έκδ Οίκος Έλευθερουδάκη έβγαλε ένα βιβλίο που πρέπει νάν το διαβάσουν οι παντρεμένοι, κι ακόμα κι όλοι οι άνύπαντροι. Οι παντρεμένοι, για παρηγοριά — κ' οι άνύπαντροι, για οδηγό και προφύλαξη. Τό βιβλίο αυτό είναι ο «Γάμος» του Στρίντςμπεργ, μιá σειρά από δώδεκα τραγικές ιστορίες, που θέμα τους είναι ο γάμος. Μπροστά μπροστά στο βιβλίο είναι μιá βαθυστόχαστη μελέτη του Κνούτ Χάμσουν για τό Στρίντςμπεργ, και μπροστά από τις δώδεκα ιστορίες, είναι ο πρόλογος του Στρίντςμπεργ για τό γυναικείο ζήτημα και ειδικώτερα για τό ζήτημα του αστικού γάμου. Είναι αδύνατο ένας παντρεμένος είτε Ρωμικός, είτε Σουηδός, νά μη βρει τήν *ιστορία του* μέσα σέ μιá απ' αυτές τις «δώδεκα ιστορίες άντρογύγων» κι άνακουφίζεται όποσδήποτε, όσο δυστυχισμένος κι άν είναι, μέ τή σκέψη πώς αυτά, ίδια κι άπαράλλαχτα, συμβαίνουν... και στη Σουηδία! Για τό βιβλίο αυτό άξιζει νά γραφτούνε σελίδες όλάκερες μά πιό πολύ του άξιζει νά διαβαστεί όλάκερο μιá και δυό φορές. Περιττό νά πούμε πώς τή μετάφραση τήν έκαμε από Σουηδικό πρωτότυπο ο Χρυσάφης, αυτός που συστηματικά εργάζεται νά μās γνωρίσει τή Σκαντιναβική λογοτεχνία μέ τά πιό διαλεχτά της έργα. «Ο προστάτης της οικογενείας» είναι από τις χαρακτηριστικότερες σελίδες του βιβλίου.

Συχνάει τό πρωτό ύστερα από άσχημα όνειρα για διαμαρτυρημένα συναλλάγματα και χειρόγραφα που δέν τάστειλεν ακόμα. Είναι ιδρωμένα τά μαλλιά του από τήν άγωνία και τ' μάγουλα του τρέμουν, όταν πιάνει νι ντυτή. Άκούει όμως τά παιδιά που άρχίζουν νά κελαϊδούνε στο δίπλανό δωμάτιο και βουτάει τό άναμένο του κεφάλι στο κύο νερό, πίνει τόν κάφέ του, που τόν ψήνει μόνος του, για νά μήν άναγκαστή νά σηκώσει τήν καημένη τή νταντά τών παιδιών τόσο νωρίς, από τās έπτάμιση! Ύστερα τακτοποιεί τό κρεβάτι του, βουρτσίζει τά ρούχα του και άθεται νά γράψη.

Ο πυρετός έρχεται, ο πυρετός που θά κάνη τή φαντασία του νά γεννήση παλάτια που δέν τά είδε ποτέ του, τοπεία που δέν υπήρξαν ποτέ κι ανθρώπους που δέν είναι γραμμένοι στον οδηγό της πόλεως. Βρίσκεται, όπως είναι καθισμένος στο γραφείο, σέ θανάσιμη άγωνία.

Οι σκέψεις πρέπει νά είναι καθαρές, τά λόγια ξεδιαλεγμένα και παραστατικά, τό ύφος ευχάριστο κι έλκυστικό, ή δρāsες πρέπει νά τρέχει άνεμπόδιστη τό ενδιαφέρον νά μη χαλαρώνεται. Οι εικόνες νά είναι χτυπητές, ο διάλογος σαν άστραπές. Και νά στραβώνουν και τά μούτρα τους τά αυτόματα εκείνα που λέγονται *κοινότυπα*, που αυτός θ' άνυψώσει τις διάνοιες

των, οι κριτικοί μέ τά ματογυάλια του φθόνου, που πρέπει νά τους δαμάση, του έκδότη τό κατσουφιασμένο πρόσωπο, που πρέπει νά τό κάνη νά ξεστερώση. Βλέπει ίσως τους κριτάς νά κάθωνται γύρω στο μαύρο τραπέζι μέ τήν Βίβλον άπάνω, άκούει νά μισοαναόγουν άνάλαφρα οι πόρτες της φυλακής όπου οι έλευθερόφρονες θά πληρώσουν τό έγκλημα, που έκιμαν μέ τό νά σκεφθούν σκέψεις για τους τεμπέληδες, άκούει τά σιγανά βήματα του διευθυντή του ξενοδοχείου, γιατί αυτός έρχεται μέ τό λογαριασμό. Και μέσα σ' όλα αυτά ο πυρετός προχωρεί κι' ή πένα τρέχει, τρέχει, έμπρός, χωρίς νά κοινοστέκεται ούτε δευτερόλεπτο μέ τή θέα του έκδότου ή τών κριτών, κι άφίνει κόκκινα σημάδια πίσω της, σαν από πηγμένο αίμα, που άργότερα μαυρίζουν.

Όταν ύστερ' από δυό άρες σηκώνεται, έχει τόση δύναμη, ώστε κατορθώνει νά φθάση ως τό κρεβάτι του και νά σωριαστή. Και μένει εκεί έσπλωμένος σά νά τόν έστραγγάλισεν έντελώς ο θάνατος. Δέν είναι άνιπαυτικός ύπνος αυτός ούτε λήθαργος· είναι μιá μακρά λιποθυμία, αλλά άσυνείδητη, που τήν ακολουθεί ο τρόμος μήπως αισθανθή τις δυνάμεις του νά τόν εγκαταλείπουν, τά νεύρα χαλαρωμένα, τό μυαλό άδειο.

Χτυπάει τό κουδοϋνι του ξενοδοχείου. Ο γραμματοκομιστής· ήρθε τό ταχυδρομείο.

Ξαφνιάζεται και παραπιτώντας βγαίνει έξω· του δίνει ένα ταχυδρομικό δέμα· είναι διορθώσεις που πρέπει νά τις κάνη άμέσως. Ένα βιβλίο από ένα νεαρόν συγγραφέα που τόν παρακαλεί νά του γράψη δυό λόγια, ένα φύλλο έφημερίδας μέ πολεμική που πρέπει ν' άπαντήσει, ένα γράμμα μέ μιá παράκληση νά στείλη κάτι σ' ένα ήμερολόγιο, κι' ένα υπενθυμιστικό γράμμα από τόν έκδότη. Όλα αυτά πρέπει νά τά ξεμπερδέψη ένας έντελώς έξαντλημένος άνθρωπος. Η νταντά σηκώθηκε τώρα, έντυσε τά παιδιά, ήπιε καφέ μέ ψωμάκια μέ μέλι, που τό ξενοδοχείο της τά έσερβίριζε έτοιμα. Κι' ύστερα βγαίνει και περίπατο έξω στην πρασιναδά.

Στή μιá χτυπάει τό κουδοϋνι για τό πρόγευμα. Όλοι οι πελάτες του ξενοδοχείου μαζέβονται γύρω στο τραπέζι, όπου αυτός κάθεται μόνος του.

— Η κυρία που είναι; ρωτούν κι' άλλο τά δεξιά κι' άλλο τ' άριστερά.

— Δέν ξέρω, άπαντά.

— Τι κτήνος! μουρμουρίζουν οι κυρίες, που ετι είχαν κάνει τήν πρωινή τους τουαλέτα.

Φτάνει και ή κυρία. Τό σερβίρισμα διακόπτεται για τό χατήρι της κι οι πεινασμένοι που ήρθαν στην ώρα τους, άναγκάζονται νά περιμένουν πολύ για τό δεύτερο πιάτο.

Οι κυρίες ρωτούν τώρα πώς είναι ή κυρία, άν έκοιμήθηκε καλά, κι άν είναι καλά τά νεύρα της. Καμμιά όμως δέν ρωτάει πώς είναι ο άντρας γιατί φρίνεται πώς τό ξέρουν εκ τών προτέρων.

— Σωστό πτώμα ! λέει μιὰ κυρία.
Και είναι πραγματικῶς.
— Είναι ὀρισμένο; ἐκδότης . . . λέει μιὰ ἄλλη κυρία.
Και ὅμως δὲν είναι.
Δὲ μιλεῖ στοῦ τραπέζι, γιατί δὲν ἔχει τίποτε νὰ εἰπῇ σ' αὐτὲς τίς κυρίες. Μὰ ἡ κυρία του μιλεῖ καὶ γιὰ τοὺς δυό.
Καὶ καταπίνει τὸ φαί του ἐνῶ τ' αὐτιά του ἀπολαμβάνουν ἐπαίνους; γιὰ κάθε ἀτιμία καὶ βρισιὲς γιὰ κάθε καλό.
"Ὅταν ἐσηκώθηκαν ἀπ' τὸ τραπέζι παρακαλεῖ τὴ γυναῖκα του νὰ τῆς μιλήσῃ.
— Ἀγάπη μου, τῆς λέει, θάχεις τὴν καλωσύνη νὰ στείλῃς τὸ πανωφόρι μου μὲ τὴν Λουίζα στοῦ ράφτη. Εἶναι παντοῦ ξηλωμένο, καὶ δὲν ἔχω καιρὸ νὰ πάω μόνος μου.
Ἡ κυρία δὲν ἀπαντᾷ τίποτε, διὰ τὴν ἀκρίβειαν ἀντὶ ὅμως νὰ στείλῃ τὴ Λουίζα παίρνει ἡ ἴδια τὸ πανωφόρι στοῦ χέρι της καὶ πηγαίνει στοῦ χωριό, ὅπου εἶναι ὁ ράφτης.
Στὸν κῆπο, συναντᾷ δυὸ χειραφετημένες κυρίες, τὴν ἔρωτουν ποῦ θὰ πάῃ, καὶ αὐτὴ ἀπαντᾷ, ὅσο τὸ δυνατόν ἐντιμότερα, ὅτι θὰ πάῃ στοῦ ράφτη γιὰ δουλειὰ τοῦ ἀνδρός της.
— Φαντάσου, καλέ, νὰ τὴν στέλναι στοῦ ράφτη ! Κι αὐτὴ νὰ τὸν ἀφίνει νὰ τὴν μεταχειρίζεται σὰ δοῦλα
— Καὶ τώρα εἶναι ξαπλωμένος καὶ παίρνει τὸν μεσημεριανό του, ὁ νέος ! Νὰ ἄντρας, μιὰ φορὰ !
Παίρνει πραγματικῶς τὸ μεσημεριανό του γιατί εἶναι ἀναιμικός. Ἀργότερα θὰ ξανακυτῆσῃ πάλι τὸ κουδοῦνι τοῦ ταχυδρομείου, στίς τρεῖς καὶ ἔχει νὰ στείλῃ μιὰ ἀπάντησιν σ' ἕνα γράμμα στοῦ Βερολῖνο γερμανικά, σ' ἕν' ἄλλο στοῦ Παρίσι γαλλικά καὶ σ' ἕνα τρίτο στοῦ Λονδῖνο ἀγγλικά.
"Υστερ' ἀπὸ αὐτὰ τὸν ρωτᾷ ἡ κυρία, ποῦ ἔγυρισε ἀπὸ τὸ ράφτη καὶ ἐπρόφτασε νὰ πῇ καὶ ἕνα κονιάκ, ἂν θέλει νὰ κἀνῃ ἕνα γυρο μὲ τὰ παιδιὰ. Εἶναι ὅμως ὑποχρεωμένος νὰ γράψῃ γράμματα.
"Ὅταν ἐτελείωσε τὴν ἀλληλογραφίαν, σηκώνεται νὰ περπατήσῃ λιγὰκι πρὶν ἀπὸ τὸ γεῦμα. Ἡθελε νὰ ἔχῃ κάποιον μαζί του γιὰ νὰ κουβεντιάσῃ λιγὰκι. Ἀλλὰ εἶναι μονάχος. Κατεβαίνει κάτω στὰ παιδιὰ.
Ἡ χονδρὴ ὑψηλὴ κἀθεται σ' ἕνα πάγκο τοῦ κήπου καὶ διαβάζει τίς "ἀληθινὰς: γυναῖκες,, ποῦ τίς πῆρε ἀπὸ τὴν κυρία, τὰ παιδιὰ στενοχωροῦνται καὶ θέλουν νὰ πᾶνε ἄλλοι, θέλουν νὰ κινηθοῦν.
— Γιατί Λουίζα δὲν πᾶς λιγὰκι περίπατο μὲ τὰ παιδιὰ, ρωτᾷ ὁ κύριος.
— Ἡ κυρία εἶπε πῶς κάνει πολὺ ζέστη.
Ἡ κυρία εἶπε !
Παίρνει μαζί του τὰ παιδιὰ καὶ τραβάει πρὸς τὸ δημόσιο δρόμο, μὰ βλέπει, ὅτι εἶναι ἀπλυτα καὶ τὰ παπούτσια τοῦς χαλασμένα.

— Γιατί βγαίνουν τὰ παιδιὰ μὲ λυωμένα παπούτσια ;— ρωτᾷ τὴ Λουίζα.
— Ἡ κυρία εἶπε . . .
— Ἡ κυρία εἶπε !
Βγαίνει ἔξω μονάχος.
Χτύπησε γιὰ τὸ γεῦμα καὶ ἡ ὥρα εἶναι ἑπτὰ. Τὰ μικρὰ δὲν γύρισαν ἀκόμα. Εἶχαν σερβίρει τὰ δυὸ πρῶτα πιᾶτα ὅταν ἐφάνηκαν. Μπαίνουν μὲ φωνές, μὲ γέλοια, κατακόκκινα.
Ἡ κυρία καὶ ἡ φιλενάδα της εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐδιάθετες καὶ μυρίζουν κονιάκ.
— Πῶς πέρασες, γεροντάκο μου ; λέει ἡ κυρία στὸν ἄντρα της,
— Πῆγα περίπατο μὲ τὰ παιδιὰ, ἀπαντᾷ αὐτός.
— Μὰ ἔν' ἦταν ἐδῶ ἡ Λουίζα ;
— Ναί, ἀλλὰ δὲν εἶχε καιρό.
— Δὲ βρίσκω δὲ νὰ εἶναι καὶ μεγάλος κόπος νὰ φροντίζῃς λιγὰκι καὶ ὁ ἄντρας γιὰ τὰ παιδιὰ του λέει ἡ φίλη.
— Κι ἐγὼ δὲν τὸ βρίσκω, ἀπαντᾷ ὁ ἄντρας. Καὶ γι' αὐτὸ τῆς ἔδωκα κ' ἕνα λούσιμο τῆς Λουίζας ποῦ τ' ἄφηκε νὰ βγοῦν λερωμένα καὶ κουρελιασμένα.
— Πάντα θάχουμε γρίνιες ὅμα γυρίζουμε σπῆτι, λέει ἡ κυρία. Εὐχαρίστησιν καμμιά παρὰ ὅλο ἐξευτελισμούς. Κι ἕνα κακοστιμμένο δάκρυ προσπαθεῖ νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ κατακόκκινο μάτι.
Ἡ φίλη καὶ ὅλες οἱ ἄλλες κυρίες εἰσὶν ἀγορευμένες ματιὲς στὸν ἄντρα.
Ἐτοιμάζουν ἐπίθεσιν καὶ ἡ φίλη ἀκονίζει τὴ γλῶσσα της.
— Ἐχετε διαβάσει κυρίες μου τὴν πραγματείαν τοῦ Λουθήρου γιὰ τὰ δικαιώματα τῶν παντρεμένων γυναικῶν ;
— Τί δικαιώματα, ἐρωτᾷ ἡ σύζυγος.
— Νὰ παίρνουν ἄλλον ἄντρα, ἂν ὁ δικός τους δὲν τοὺς κάνει.
Διακοπὴ.
— Ἐπικίνδυνη διδαχὴ γιὰ τίς κυρίες, λέει ὁ σύζυγος. Γιατί σ' αὐτὸ ἀκολουθεῖ καὶ τοῦ ἀνδρός τὸ δικαίωμα νὰ παίρνει ἄλλη γυναῖκα, ἂν ἡ δική του δὲν τοῦ κάνει, καὶ ἡ περίπτωσις αὐτὴ εἶναι πολὺ πῶς συνηθισμένη.
— Αὐτὸ δὲν τὸ ἐννοῶ, λέγει ἡ κυρία.
— Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι λάθος οὔτε τοῦ Λουθήρου, οὔτε δικό μου, ἀπαντᾷ ὁ ἄνδρας. Ἀκριβῶς, ὅπως δὲν εἶναι λάθος τοῦ ἀνδρός, ἂν δὲν κάνει γιὰ τὴν γυναῖκα του. Μπορεῖ ἄλλως τε νὰ κάνει πολὺ καλὰ γιὰ μιὰ ἄλλη, θαυμάσια μάλιστα.
Μὲ νεκρικὴ σιωπὴ σηκώνεται ἀπὸ τὸ τραπέζι.
Ὁ ἄντρας ἀνεβαίνει στοῦ δωματίου του, ἡ κυρία καὶ ἡ φίλη της κάθονται στοῦ περιπτέρου.
— Τί κτηνωδία λέει ἡ φίλη της. Καὶ σύ, μιὰ γυναῖκα μὲ τόσο λεπτὰ αἰσθήματα καὶ τόσο ἐξυπνη, νὰ θέλεις νὰ εἶσαι δοῦλα αὐτοῦ τοῦ πρόστυχου ἐγωῖστέ

— Ποτέ δὲ μ' ἐκατίλαβε, ἀναστενάζει ἡ κυρία.

Ἡ αὐτονευχάριστος, ἐπειδὴ τῆς ἔδωκε ἀφορμὴ νὰ εἰπῇ αὐτὰ τὰ ταπεινωτικὰ λόγια εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε δὲν μπορεῖ ν' ἀκούσῃ μέσα της τὴν ἀπάντησιν πού τὸσες φορὲς τῆς ἐπανελάβε ἐκεῖνος : « Ἀγάπη μου, ἔχει τόσο βάθος ἡ σκέψις σου, ὥστε ἐγώ, πού ἔχω τόσο λογικὸ μυαλὸ νὰ μὴ μπορῶ νὰ σὲ καταλάβω ; Δὲν ἐσκέφθηκες ποτέ, ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἐπιπολαιότης σου, πού σὲ κάνει ἐσένα νὰ μὴ με καταλαβαίνεις ἐμένα ; »

Στὸ δωμάτιο ὅμως κάθεται ἐκεῖνος μονάχος.

Θλιμμένος ! Πονεῖ, σὰ νὰ εἶχε χτυπήσει τὴν ἴδια τὴ μητέρα του. Μὰ ἐκεῖνη τὸν ἐχτύπησε πρῶτ' ὅν χτυπαίει μπροστὰ σ' ὅλους χρόνιους τώρα καὶ ποτέ δὲν τῆς εἶχε ἀπαντήσει παρὰ τώρα.

Αὐτὴ ἡ πρόστυχη, ἡ ἀκαρδὴ, ἡ κυνικὴ γυναῖκα, πού τὴν εἶχε λατρεύσει, πού θέλησε νὰ τῆς δώσῃ δόλοκληρὴν τὴν ψυχὴν του, μὲ ὅλες τῆς τίς σκέψεις, ὅλα τῆς τὰ λεπτὰ αἰσθήματα, εἶχε ἀντιληφθεῖ τὴν ὑπεροχὴν του καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἔφτυσε κατὰμουτρα καὶ τὸν ἐταπείνωσε καὶ τὸν ἐκύλισε στὴ λάσπη, τὸν τραβοῦσε ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ τὸν ἔβριζε. Ἦταν λοιπὸν τόσο ἐγκληματίας, ἐπειδὴ γιὰ μιὰ καὶ μόνη φορὰ, τῆς ἀνταπέδωκε τὸ χτύπημα, ὅταν μπροστὰ σ' ὅλο τὸν κόσμον τὸν ἐξύβρισε.

Καὶ ὅμως, παρ' ὅλα αὐτὰ τοῦ φαινόταν σὰ νὰ εἶχε κάνει κακούργημα, σὰ νὰ εἶχε δολοφονήσῃ τὸν καλύτερό του φίλον.

Ἡ ζεστὴ καλοκαιρινὴ βραδιὰ ἀπλώσε τὸ σκοτάδι της καὶ τὸ φεγγάρι ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει.

Ἀκούστηκε τραγουδι ἀπ' τὸ σαλόνι. Κατέβηκε κάτω στὸν κήπον καὶ ἐκάθισε κάτω ἀπὸ μιὰ καρυδιά. Μονάχος ! Καὶ μὲ τίς ἀκρόρδες τοῦ πιάνου χυνόταν τὸ τραγουδι μαζύ.

Συνὰ ὅταν τῆς νύχτας ὁ πέπλος
σκεπάζει τὸ θόρυβον τῆς γῆς
καὶ τὸ στεναγμὸ τῶν κυμάτων
γέρον μέσῃ ἀγκαλιά του.
κι' ἀπ' τὸν ἀστροσπαρμένον οὐρανὸν
τὸ σιωπηλὸ φεγγάρι κοιτάζει τὴν εὐτυχίαν μας.
Τώρα ἐδῶ στὴν ἡσυχίαν κλαίω
τῆς νοσταλγίας τὰ πικρὰ δάκρυα
γιατὶ δὲν ξαναγυρίζουν πιά
τ' ἀγαπημένα μάγια τῆς ἀνοιξέως τοῦ ἔρωτος...

Ἐπροχώρησε στὸ διάδρομον τοῦ κήπου καὶ ἐκοίταξε μέσα ἀπὸ τὸ παράθυρον. Ἦταν ἐκεῖ καθισμένη, τὸ ποίημά του, πού τὸ εἶχε κάνει γιὰ τὸν ἑαυτὸν του. Κι' ἐτραγουδοῦσε μὲ δάκρυα στὴ φωνή της. Οἱ κυρίες ἐπάνω στοὺς καναπέδες ἐκοίταζαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, μὲ ματιὰς πού εἶχον κάποια ἰδιαίτερη σημασίαν.

Πίσω ὅμως ἀπὸ τίς βαγιές, σ' ἓνα πάγκον τοῦ κήπου, σιγομιλοῦσαν δυὸ κύριοι καὶ ἐκάπνιζαν τὰ τσιγάρα τους. Ἐβαλε τὸ αὐτί του, καὶ ἄκουσε :

— Εἶναι τὸ κονιάκ.

— Πραγματικῶς, τὸ τραβάει γιὰ καλὰ.

— Κι' αὐτὲς τὸ ρίχνουν στὸν ἄντρα.

— Εἶναι κακοήθεια. Εἶχε κιόλας ἀρχίσῃ νὰ πίνει ἀπὸ τὸ ἀτελιὲ τοῦ Γιούλιαν. Τὸ ξέρεις ὅτι αὐτὴ ἤθελε νὰ γίνῃ ζωγράφος, ἀλλὰ δὲν τὰ κατάφερε. Κι' ὅταν τὴν ἀπέρριψαν ἀπὸ τὸ Σαλόν, ἔπεσε ἀπάνω σ' αὐτὸν τὸν φουκαρὰ καὶ ἐσκέπασε τίς μπομπές της μὲ τὸ γάμο.

— Ναί, τὸ ἔχω ἀκούσει. Καὶ τὸν ἐβασάνιζε ὥσπου κατάντησε σωστὴ οκιά Ἀρχισε μὲ τὸ νοικοκυριό, καὶ μολονότι εἶχαν δυὸ ὑπηρέτριες στὸ Παρίσι, ἔλεγε πῶς ἦταν δοῦλα του. Ἀν καὶ αὐτὴ μοναχὴ της ἔκανε ὅτι ἤθελε στὸ σπίτι, ἐφώναζε πῶς εἶναι σκλάβαν του. Δὲ ἔδινε πεντάρα γιὰ τὸ σπίτι της, πού τὸ κατὰκλεβαν οἱ ὑπηρέτριες καὶ αὐτὸς εἶδε ἔξαφνα νὰ ἔρχεται ἡ καταστροφὴ χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνακατευθεῖ σὲ τίποτε. Κι' ὅταν ἐπρότεινε καὶ τίποτε γιὰ νὰ σωθοῦν, ἐκεῖνη εἶχε πάντα ἀντιρρήσεις. Ἐλεγε ἐκεῖνος μαῦρο ἐκεῖνη ἤθελε ἄσπρο. Ἐτοῖ τοῦ ἐνέκρωσε ὅλη τὴ θέληση του καὶ τοῦ κατὰστρεψε καὶ τὴν εὐφυΐαν του. Κατόπιν ἐπῆγαν σὲ πανσιόν, γιὰ νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴ φροντίδα τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἔτσι νὰ μπορέσῃ ν' ἀφιερωθῇ στὴν τέχνην της. Τώρα δὲ πού δὲν ἔχει οὔτε μαγεῖρεμα οὔτε ἄλλες φροντίδες, οὔτε ἀγγίζει ποτέ της τὸ πινέλλο, παρὰ γλεντάει μὲ τὴ φιλενάδα Ἡθέλησε μάλιστα καὶ αὐτὸν ἀκόμα νὰ τὸν βγάλῃ ἀπὸ τὴ δουλειὰ του καὶ νὰ τὸν ταπεινώσῃ ἀκόμα περισσότερο, βάζοντας τὸν νὰ πίνει καὶ αὐτός, μὰ δὲν τὰ κατάφερε καὶ γι' αὐτὸ τὸν μισεῖ, ἀκόμα καὶ ὡς ἡθικῶς ἀνώτερον, ὅπως καὶ πράγματι εἶναι.

— Ναί, μὰ καὶ αὐτὸς εἶναι ζῶο, δὲν εἶναι ἄντρας αὐτός, ἀπῆντησε ὁ ἄλλος.

— Βέβαια, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ τέτοιοι εἴμαστε ὅλοι, δυστυχῶς—ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως. Τὴν ἀγαπᾷ ἀκόμα, ὥστε ἀπὸ δώδεκα ὀλόκληρα χρόνια τὸ χειρότερον ὅμως εἶναι, ὅτι αὐτός, πού πρῶτα ἦταν τόσο δυνατός, ὥστε τὰ λόγια του τὰ φοβόντουσαν καὶ στὴ βουλή καὶ στίς ἐφημερίδες, τώρα ἀρχίζει νὰ πέφτει. Ἐμίλησα μαζύ του σήμερον, πρὶν ἀπ' τὸ μεσημέρι, καὶ ἡ ἀρρώστεια εἶναι τὸ λιγώτερον πού ἔχει.

— Πράγματι, λένε, ὅτι ἡ γυναῖκα του ἤθελε νὰ τὸν στείλῃ στὸ φρενοκομεῖο, καὶ ὅτι ἡ φιλενάδα της τὴ βοηθᾷ στίς προσπάθειάς της.

— Ἀς τὸ διάολο ! Κι αὐτός κάθεται καὶ σκλαβώνεται γι' αὐτὴν γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ γλεντοκοπάει.

— Ξέρεις λοιπὸν γιατί τὸν περιφρονεῖ περισσότερο. Γιατὶ δὲν τὴν ὑποστηρίζει ὡς καλλιτέχνην, ὅπως αὐτὴ ἤθελε.— Ἐνας ἄντρας πού δὲ μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴ γυναῖκα του, ce n' est pas grand chose ἔλεγε σήμερον στὸ τραπέζι. Κι ἔχω σοβαροὺς λόγους νὰ πιστέω, ὅτι ἐλογάριαζεν, ὅτι αὐτός μὲ τὰ ἄρθρα του στίς ἐφημερίδες θὰ τὴ λανσάρει ὡς ζωγράφον. Δυστυχῶς τὰ πολιτικὰ του φρονήματα τοῦ ἀπαγό-

ρευσαν νὰ ἔχει δοσοληψίες μὲ τὶς ἐφημερίδες, ποὺ δίδουν τὸν τόνο σ' αὐτὰ τὰ ζητήματά καὶ ἀπέφυγε καὶ τὸν καλλιτεχνικὸ κόσμον, ὡς ξένον ἐντελῶς πρὸς τὶς ἀρχές του.

— Ἦθελε λοιπὸν νὰ τὸν μεταχειρισθῇ, καὶ ὅταν δὲν ἐστάθῃ ἄξιος τὸν κατάργησε. Ἐν τούτοις χορησιμέβει ἀκόμη ὡς προστάτης οἰκογενείας.

Τώρα ἐδῶ στὴν ἡσυχία κλαίω
τῆς νοσταλγίας τὰ πικρὰ δάκρυα . . .

Ἀκουγόταν μέσ' ἀπὸ τὸ σαλόνι.

— Μπράβφ, ἀκούστηκε ἕνας ξερὸς κρότος πίσω ἀπὸ τὴν καρδιά. Σὰ νάσπαζαν μερικά κλαδάκια καὶ σὰ σοῦρσιμο στὴν ἄμμο.

Οἱ κύριοι πετάχτηκαν ἐπάνω.

Ἐνα κολοντυμένο πτώμα ἦταν ξαπλωμένο στὸν ἀμμοστρωμένο δρόμο, μὲ τὸ κεφάλι κοντὰ στὸ πόδι τῆς καρέκλας.

Τὸ τραγοῦδι σιαμάτησε, καὶ οἱ κυρίες ἔτρεξαν ἔξω.

Ἡ φίλη ἄδειασε ὅλο τὸ μπουκαλάκι τῆς μὲ τὴν κολώνια ἐπάνω στὸν πεθαμένο.

— Φοῦχι, ἕνα πτώμα, εἶπε, καὶ ἐγύρισε τὴ ράχη τῆς, ὅταν εἶδε ὅτι δὲν ἦταν λιγοθυμιά.

Ὁ πιὸ ἡλικιωμένος ἀπ' τοὺς κυρίους, ποὺ εἶχε σκύψει καὶ ἀκροαζόταν τὸ νεκρὸ, ἐσήκωσε τὸ κεφάλι

του καὶ εἶπε :

— Γυναίκες, σωπάστε !

— Τί κτηνωδία, εἶπε ἡ φίλη.

Ἡ σύζυγος ἐλιγοθύμησε μέσα στὴν ἀγκαλιά τῆς φίλης καὶ ἐδέχθηκε τὶς τρυφερὰς φροντίδες τῶν κυριῶν.

— Πηγαίνετε γιὰ τὸ γιατρό, ἐφώνησε ὁ πιὸ ἡλικιωμένος κύριος, τρέξτε !

Καμιά δὲν ἐκουνήθηκε, παρὰ ὅλες εἶχαν μαζεθεῖ γύρω στὴν ξελιοθυμισμένη γυναῖκα του.

— Γιὰ φαντάσου νὰ βάλῃ τώρα τὴ γυναῖκα του σὲ τέτοιο πένθος ! Τί ἄντρας, τί ἄντρας, σὺρλιαξεν ἡ φίλη.

— Καμιά δὲ συλλογίζεται αὐτὸν ποὺ πεθαίνει παρὰ ὅλες τὴ λιγοθυμισμένη. Ρίχτε τῆς μέσα τῆς ἕνα κονιάκ νὰ συνέλθῃ ἀμέσως !

— Ὡ, ὦ, αὐτὸς ὁ παλιάνθρωπος ἦταν ἄξιος τῆς τύχης του ! ἐδήλωσεν ἡ φίλη.

— Πραγματικῶς ἦταν ἄξιος πολὺ καλύτερης τύχης καὶ ὄχι νὰ πέσῃ ζωντανὸς στὰ χέρια σας. Λίγη ντροπὴ γυναίκες, καὶ λίγο σεβασμὸ στὸν προστάτη τῆς οἰκογενείας !

Σηκώθηκε καὶ ἄφησε τὸ χερί τοῦ πεθαμένου.

— Ἐτελείωσε ! εἶπε.

Καὶ εἶχε τελειώσει.

I. E. ΧΡΥΣΑΦΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ὁ κ. Ary Renè d' Yvermont κάνοντας στὴ Revue Contemporaine τὴν ἀρχὴ τῶν ἀρθρῶν του γιὰ τὴ Νεοελληνικὴ Φιλολογία δίνει πρῶτα πρῶτα μιὰν ἰδέα τῆς δημοτικιστικῆς κίνησης. Τόνιζει τὸ ρόλο ποῦπαιξαν αὐτὴν ὁ Ψυχάρης καὶ ὁ Πάλλης, καὶ ὑστερα μιλᾷ γιὰ τὸ Νουμᾶ μὲ τὰκόλουθα κολακευτικά λόγια : « . . . Σιγὰ σιγὰ ὅμως μὲ τὴν ἀντίδραση ἡ δημοτικὴ ξαπλώθηκε στὴν Νεοελληνικὴ Φιλολογία, μὲ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς γλωσσικῆς ἐξανάστασης καὶ προπάντων μὲ τὸ περιοδικὸ *Νουμᾶς* ποὺ τὸ γράφει μιὰ δμάδα διανοουμένων.

Ἄρκει νὰ φυλλομετρήσῃ κανένας τὸ Νουμᾶ γιὰ νὰ δεῖ τί ἀντίση λογοτεχνῶν ἦρθε στὸ φῶς μὲ τὴν ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς. Ἀνάμεσα στοὺς πρώτους δοκτοῦς τοῦ «Ψυχαρισμοῦ» πρέπει νὰναφέρουμε τὸ μεγαλοφυῆ καὶ λεπτὸ ποιητὴ Κωστὴ Παλαμᾶ, τὸ Χατζόπουλο, τὸν Παρορίτη, τὸ Σκίπη, τὸ Ρήγα Γκόλφη, δίχως νὰ ξεχάσουμε τὸν κ. Κλεομένη Τσαγκρῆ ποὺ δημοσίεψε τὸ 1918 τὸν «Περίπατο στὴ γλῶσσά» καὶ τὸ 1919 «τὸ μυστικὸ περιβόλι τοῦ Ναρκίσσου». Τὸ πρῶτο εἶν' ἕνα βουκολικὸ πεζοτεράγουνδ μὲ φουτουριστικὰς τάσεις

δείχνοντας πῶς ὁ συγγραφέας ἔχει τὴν ἐπίδραση τῆς τέχνης ποὺ ἀγαπάει ὁ Μαρινέττι. Στὸ δευτέρου ὁ συγγραφέας φαίνεται νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ «Περιβόλι τοῦ Ἰνφάντη» τοῦ Ἀλμπέρ Σαμαίν, πρᾶμα ποὺ βέβαια ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ θέλημα τοῦ . . . Δὲ θ' ἀποροῦσα πολὺ ἂν τὸν ἐβλεπα νὰ βγάλεῖ τέλος καὶ τὸ ὀριστικὸ ἔργο ποὺ θὰ στεφανώσει τὶς προσπάθειές του καὶ θὰ τοῦ δώσει ὀριστικὰ τὴ θέση ποὺ τοῦ ἀνήκει.

Στὸ φύλλο τοῦ Γενάρη τοῦ Νουμᾶ βρίσκω ἕνα θαυμάσιο φιλοσοφικὸ παραμῦθι, ὁ «Ἄθεος» τοῦ Κώστα Μελισσαρόπουλου. Ἄν ὁ τόπος ποὺ ἔχω δὲν εἶτανε στενός, θὰ τὸ μετὰφραζα γιὰ τοὺς ἀναγνώστες τῆς «Revue Contemporaine».

Φιλολογικὸ Θέατρο.

Στὶς 23 τοῦ περασμένου μηνὸς ἀρχισε τὶς παραστάσεις του στὸ Δημοτικὸ μὲ τὸ δρᾶμα τοῦ Σπύρου Μελά «τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῖο». Μέσα στὸ σωρὸ τῶν Θεάτρων ποὺ ἐκμεταλλεύονται τὰ χυδαῖα γούστα τοῦ κοινοῦ, τὰ νέα στοιχεῖα ποὺ ἀποτελοῦν τὸ *Φιλολογικὸ Θέατρο* μπαίνουνε στὴ σκηνὴ μὲ τὸ γενναῖο σκοπὸ νὰ μᾶς δώσουν ἕνα ἀληθινὰ καλλιτεχνικὸ καὶ μορφωτικὸ Θέατρο. Ἡ πρώτη προσπάθεια τῶν φιλότιμων